כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת מקץ ■ כ"ד כסלו ה'תשע"א ■ 01.12.2010 ■ גליון מס' 98

כבתה אין זקוק לה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בתוך הלכות הדלקת נר שבת מביאה הגמרא במסכת שבת (פרק שני) את סוגיית הדלקת נר חנוכה, והיא מעמידה שם זה מול זה את ההבדל שבין נר שבת לנר חנוכה ואחד מהם דברי רב: "פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקים בהן בשבת מדליקים בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת" וסיבת הדבר כי בנרות חנוכה "כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה" - מדוע אין מדליקים את נר השבת בכל השמנים והפתילות? את ההקפדה הזו מסביר הרא"ה באופן רעיוני בספרו "עין איה" (שם): השבת היא אות בין הקב"ה לכנסת ישראל, לכן נר שבת מסמל את האותנטיות היהודית, השמן מסמל את התורה, "שמנה של תורה", והפתילות מסמלות את המצוות ששניהם ניתנו לישראל מסיני. באורה הזו אין מתפשרים ולכן בהדלקתם צריך להקפיד שגם השמנים וגם הפתילות יהיו באיכות משובחת, כי אנחנו אחראים שהאורות הללו יתמידו בהדלקתם ואורם יהיה צלול ובהיר, ואכן עם ישראל הצליח לשמר את אור התורה בכל מסלולי החיים שלו בכל מצבי החיים, והבטחת התורה "כי לא תשכח מפי זרעו" נתקיימה בעם ישראל. ברם בהיסטוריה הארוכה של עמנו, עם הנאמנות לתורה ומצוותיה הביאה פעמים רבות למפגש של חלקים של עם ישראל עם תרבות העמים, מפגש שעלול לגרום לאותם חלקים מן העם להמשך אחר דעות נכריות ששעתן מצלחת, וגם אם אינן כשלעצמן שליליות, הן "אומדנות ונטיות לב אנוש", ועם פרסומן והתפשטותן הן עלולות למשוך אחריהן רבים מישראל, וכאן עומדת בפני חכמי הדורות הדילמה איך צריך לנהוג עם התופעה הזו, האם לשלול ולפסול אותה או אדרבא למצוא להן סמך גם מהמקורות שלנו?

מדברי הרא"ה ב"עין איה" שם, בהסברת ההבדל שביו הדלקת נרות שבת להדלקת נרות חנוכה, לומדים אנו איך לנהוג עם הדעות הנכריות הללו, שכדי להבטיח את הישרדותם של כל חלקי האומה גם אלו הרחוקים, היתה יד ה' את עבדיו שבכל דור ודור שיקומו חכמי ישראל לחזק את אור התורה גם על פי אותן דעות, מאחר ורבים וטובים מבני עמנו נמשכים אחריהן, כי אם היינו אומרים לאותם נחשלים שלא קיימת האפשרות באורה של תורה להסכים לאלו הדעות, היה הדבר מביא רבים מחלושי הדעת להיסוג מאחורי תורה ה' עד כדי התבוללות בעמי הארץ. על כן משתמשים אנו גם בשמן שאינו צלול וטהור ובפתילות שאינן מושכות אחריהן את האור, וגם בהם אנו מאירים את אורות השעה, שאותם מסמלים נרות חנוכה שאנו זכינו לחיובם מהמפגש של עם ישראל עם תרבות יוון, שהדעות שלהם המתחדשות לפי רוח האדם חדרו מבחוץ לבית ישראל, ולזכר הנצחון עליהם אנו מדליקים אותם, וגם אם אין לדמותם ל"נרות שבת" שהם אורות הנצח של ישראל, אנו מתירים להדליק את נרות השעה של חנוכה גם בשמנים ופתילות שאינם מאירים כראוי, שרק בדוחק ובלחץ יש לחברם עם גופי המצוות. אבל על אף היותם אורות של שעה, אורות קודש הן שה' בחסדו הכין על ידם מחסה להמון בנים נבוכים הנגררים אחר הרוחות המנשבות בעולם, אבל בשום אופן לא יוכלו נרות של שעה אלו להיות תחליף לאורה של תורה.

כשאנו מנסים לתרגם את הרעיון הזה של הרב קוק לשפת המעשה של ימינו, יכולים אנו להשתמש בדוגמא של ה"סוציאליזם", ששטף בעבר רבים מצעירי ישראל שמחשבת הסוציאליזם כבשה אותם, ואז כתשובת המשקל היו רבים מחכמי ישראל שהוכיחו לאותם צעירים שאת מה שהם מבקשים יוכלו למצוא במחנה ישראל וגם בתורה יש רעיונות סוציאליסטים כמו השמיטה וכדומה, וכל זאת כדי שאותם צעירים לא ינטשו את עמם ותורתם לגמרי. ואחר הסוציאליזם. הפכה ה"דמוקרטיה" חביבת הקהל, שאבירי הסוציאליזם של אתמול הפכוה לחביבת הציבור היום, וגם כאן קיבלו אותה בעיניים עיוורות מבלי להבחין בעיוותים שיש בה, ומעניין מה שכתב ביומנו (חלק א, 21 ביוני 1895) ד"ר בנימין זאב הרצל, הוגה רעיון הציונות המדינית ומייסדה של ההסתדרות הציונית העולמית (שרבים מחסידי הדמוקרטיה של היום רואים בו את מנהיגם) את הדברים הבאים: "אני מתנגד לדמוקרטיה, מפני שאיננה יודעת מדה, הן כשהיא מהללת והן כשהיא מחללת ומביאה לידי פטפוטי פרלמנט, ולסוג המכוער של פוליטיקאים רודפי בצע... הדמוקרטיה היא שטות מדינית היכולה

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

אור חוזר או דבר אל הקיר
מצות נר חנוכה היא שיהיה האדם מישראל מדליק הנרות בפתח ביתו הפונה חוצה, כדי לפרסם ולגלות הנס...
המשך בעמ' 2

פרקים בעולמה של רבנות הקהילה בישראל
הרב יעקב משה חרל"פ (2)
בשנת תש"ה יצא לאור על ידי בית המדרש בית זבול החוברת הראשונה בשם "מי מרום". הספר הוא ביאור לחיבורו של הרמב"ם...
המשך בעמ' 3

חוק וסדר
יציאתה של דינה
מתפלא אני עליך שהדפסת ופרסמת מאמר בעיתונך "יציאתה של דינה", שהופך את לאה אמנו לחוכא ואיטלולא...
המשך בעמ' 6

שו"ת קיץ
שאלה: לפני חודשיים התברר לי כי הוא וחבריו גנבו בקבוקי שמן להדלקה. האם יצאתי ידי חובה?...
המשך בעמ' 7

סיפור לשבת
הגביר מז'רבין
אחד המועדים שבהם הרבו החסידים להגיע לחצרו של רבי מרדכי מצ'רנוביל, היה חנכה...
המשך בעמ' 4

שביבים

■ בימים ההם בזמן הזה
■ "נר איש וביתו"
■ בזכות ברכתו של משה
■ מעלת "זאת חנוכה"
■ נס פח השמן קדם לחנוכה
■ מקור השם "חנוכיה"?
■ למה קבעו המצוה אצל הפתח?
המשך בעמ' 7

להתקבל רק על לב ההמון בשעת התרגשות של מהפיכה". כוונתו של ד"ר הרצל היא שה"דמוקרטיה" יכולה להיות נשלטת ע"י "פוליטיקאים רודפי בצע" שהשיגו את שלטונם בדרכי רמייה, שקנו שלטון בכסף, ואחר קבלת הכח הם מתכחשים להצהרות קודמות שלהם ולעשות בשם "הדמוקרטיה" ככל העולה על רוחם, ולפעול בניגוד לדעת שולחם.ו עם זאת כדי לא להרחיק את חסידי הדמוקרטיה יש למצוא לה סמוכים במקורות היהדות, כדי לא להרחיקם. אך עם כל הפתיחות הזו יש לנהוג בה בשתי ההסתייגויות של נר חנוכה: א. "ככתה אין זקוק לה" כלומר אם ביום מן הימים היא תתחלף בשיטה חדשה שתהיה חביבת הציבור, אין אנו זקוקים לה לשוב לשקמה ולהשיבה לקדמותה. ב. "ואסור להשתמש לאורה". כלומר אין לעשות שימוש מעשי מהשיטה המועדפת המתחדשת מפעם לפעם, להסיק ממנה מסקנות מעשיות הסותרות או מתנגדות לאורה של תורה - "אסור להשתמש לאורה", אלא רק לקחת ממנה את החיובי שבה ולאמצו באותה שעה, מבלי לפגוע בשום הלכה או עקרון של התורה.

אור חוזר או דבר אל הקיר

/ הרב יהודה שביב

מצות נר חנוכה היא שיהיה האדם מישראל מדליק הנרות בפתח ביתו הפונה חוצה, כדי לפרסם ולגלות הנס. נמצא הכיוון הוא כלפי בני רשות הרבים. אולם נוכח פני הפרהסיה כיום עשויה דרישה זאת לתסכל: וכי רשות הרבים כיום יכולה להוות בית קיבול לקבלת מסרים מעין אלו? וכי אין היא מהווה אנטי תזה לכל אותם ערכים שבטאו החשמונאים במסריהם הדתיים, התרבותיים והלאומיים?

אפשר שכמין שיקוי משכך לתסכול זה יימצא בתורתו של רבי נחמן מברסלב. ואלו דבריו בליקוטי מוהר"ן סימן קפד:

כשאחד מדבר עם חברו ביראת שמים, נעשה אור ישר ואור חוזר, ולפעמים מקדים האור חוזר קודם האור ישר, כשהמקבל יש לו מוח קטן ואין יכול לקבל דברי חברו, כי אז, קודם לזה מקבל הוא מחברו, ואזי האור חוזר קודם לאור ישר. כי כשמדברים עם חברו ביראת שמים, אף שאין חברו מקבל ממנו, אף על פי כן הוא מקבל התעוררות מחברו, כי על ידי ההכאה שיצאו הדיבורים מפיו לחברו, על ידי זה חוזר האור אליו כמו מי שמכה בכותל, שחוזר הדבר אליו, כמו כן כשמדבר לחברו, אף על פי שאין חברו מקבל ממנו, אף על פי כן הוא בעצמו יכול להתעורר מהם על ידי ההכאה, שיצאו הדיבורים לגבי חברו והיכו בו וחזרו אליו, ועל כן אם היה מדבר אלו הדיבורים בינו לבין עצמו, יכול להיות שלא היה מתעורר מהם כלל, ועל ידי שדברם לחברו נתעורר מהם, אף שחברו לא נתעורר, כי חזרו אליו על ידי בחינת ההכאה כנ"ל.

ר' נחמן מדבר שם על יחס הגומלין הנוצר בין א' (הנותן) לב' המקבל. במהלך הראוי של הדברים א' מוסר לב' ('אור ישר') וב' מחזיר לא' ('אור חוזר'). אולם, יש והמקבל אינו יכול לקלוט את המסר (האור). כלום הייתה בזה ברכה לבטלה? - לא כי משמיע ר' נחמן: התהליך נמשך. ויתרה מזו, אפשר שמבחינה מסוימת הוא אף מהיר יותר, שכן אמנם חוליה אחת נשמטת - ב' אינו מקבל - אבל א' מקבל את ה'אור החוזר' שלו. זאת מבלי פעילות אקטיבית של ב', אלא באופן ישיר מא' לא'.

משל לזורק כדור. אם זורק אל החבר צפוי שהחבר יקלוט ויחזיר לו. אולם אם זורק הוא אל הקיר, הקיר לא יקלוט, אבל מכוח הזריקה יחזור הכדור אל הזורק וחזרה זאת תהיה מהירה יותר במקרה זה.

אשר על כן אל תהיה הפנייה לרשות הרבים קלה בעינינו. שכן אף אם האור לא ייקלט ע"י בני רשות הרבים, לא הייתה הארת האור הישר לריק, אלא היא אמורה לשוב כאור חוזר למאיר וסופו להאיר לו ולסובבים אותו מקרוב.

מערכת **בסוד שיח**
מאחלת לציבור הקוראים
חג אורים שמח

פרקים בעולמה של רבנות הקהילה בישראל

מאמר שבעים וחמש בסידרה

/ הרב אהרן כ"ץ*

הרב יעקב משה חרל"פ (2)

בשנת תש"ה יצא לאור על ידי בית המדרש בית זבול החוברת הראשונה בשם "מי מרום". הספר הוא ביאור לחיבורו של הרמב"ם, הקדמה למסכת אבות שנתפרסם בעולם התורה בשם "שמונה פרקים לרמב"ם". מטרת החיבור "ללמד דעה בינה והשכל בחכמת הנפש וטהרתה, הישרת המידות זיכוך וקניינן ולפתוח שער התעלות במעלות השלמות וארחות הקדש של תורת האלוק' חיים גילוייה וסתריה". בהקדמה לספר מדבר הרב חרל"פ על מושגי יראת ה' האמיתית. "יראת ה' הטהורה האמיתית היא מבושמת בטעם עליון. עדן אלוק' והיא באה בישרות כל המידות והזדככותם ברוממות טהרתם טהרת הקדש, ובייחוד על ידי קניית מדת הענווה הגדולה מכולן, שיסוד יסודה הוא לינק מן התורה ולקבל ממנה את כל מה שהיא מחנכת אותו. להרכין הראש כולו כלפי התורה ולהיות עומדים ומצפים ליהנות מאור קדשה באמת. אולם אי אפשר לזכות בזה זולת על ידי טהרת הרצון שירצה בתורה ולא שילמד בתורה וירצה אחרת, כי אז אין הרצון מאוחד עם התורה שהיא יסודו של הרצון העליון ברוך הוא, וצריכים שיהיה הרצון של האדם מאוחד עם הרצון של התורה". בהמשך קבע הרב חרל"פ: "אם נגשים אל הקדש באימה וביראה ובזיכוך תורת המידות אפשר גם להביא את הדברים הנאצלים עם רום הדרת גדולתם, לעצמיות סדרי החיים להיות חי בהם ועל פיהם, ושיהיו טבועים בדם התמצית ולחלוחית העצמות ולשרות על ידי זה בנהרי נחלי עדנים עדני הקדש ולקיים על פי העדנים הללו את כל התורה כולה לפרטיה ולדקדוקיה בעתם ובזמנם". הרב סיפר בהקדמתו שאת ההחלטה על פרסום הספר הזה קיבל בימי חוליו במחלה קשה, וכי בקשתו היא לקחת לכבות אחרי הטהרה והקדושה ולהכינם לדרוש ולבקש את ה'. כל זה כמאמר הפסוק "דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד ". דבר זה ניתן להיעשות "בדברים ההולכים ומפכים מבארות מים חיים, הנוזלים מן לבנון. עם כמה ביאורים בכלליות דברי קדשו של הרמב"ם והגיונותיו הנפלאים בחכמת הנפש ובדרכי זיכוך המידות וקנייניהם, עם הרחבת דברים עמוקים ונשגבים המושקים בלשד השמן, שמן משחת קדש אורה של תורה וסתריה המלמדים בינה והשכל". עוד סיפר הרב בהקדמת הספר כי חלק ניכר מהדברים נאמרו בישיבת מרכז הרב, שנוסדה על ידי הרב קוק זצ"ל, שעוד בימי חיותו קבע בישיבה סדר לימוד בספר שמונה פרקים לרמב"ם, דבר שהוא עצמו החליט להמשיכו גם אחרי פטירתו. הרב מספר שכבר בעבר החליט שכל מה שיזכה לבאר ולחדש במכמני האגדה והמדרש ייקרא על ידו בשם מי מרום, על שם אמו הצדקת מרת מרים עליה השלום. הרב חתם את הקדמת הספר הראשון בסדרת "מי מרום" בעיניים המצפות לגאולה וישועת ה' ובתפילה לנקמת ה' על דם ישראל השפוך. כזכור הספר נדפס בחודש סיון שנת תש"ה סמוך לסיומה של מלחמת העולם השנייה ולכל מאורעות השואה.

"צריך לומר שהרב חרל"פ ביקש בכל הזדמנות לדבר ולהחדיר ללב השומעים את הסגולה הנאצלת של עם ישראל, מכח זכותו להיות העם עליו מעיד הקדוש ברוך הוא שעם זו יצרתי לי, תהילתי יספרו..."

ראוי לעניות דעתי לקרוא בעיון בדברי הרב חרל"פ בפרק האחרון של הספר "מי מרום", (חלק א') שיצא לאור בסוף שנת תש"ה, כאמור הימים שבהם מתחיל היישוב היהודי שבארץ ישראל לקלוט באמת את ממדי השואה והסתר הפנים של הימים הנוראיים ביותר בתולדות האומה הישראלית מאז ימי חורבן הבית. ואולי אף נוראיים יותר מימי חורבן הבית השני. "הבחירה אשר בחר ה' בעם קדשו, ואשר עם קדשו בחר בו יתברך שמו, 'כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו' הם בחירות נצחיות לא תבוא בהם שום שינוי חלילה. 'אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם'. וכמו שהשכינה שאף בעת נדידתה ממקומה לרגלי נדידתם של ישראל ומנדיהם ושונאיהם עומדים עליהם לבלעם 'ושכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי' 'והיא עמהם בצרה', 'עמו אנכי בצרה' שאז כל גילוייה של השכינה הם בצמצום גדול מאד, וזיווה הודה והדרה הם בהעלמה גדולה, ושזו היא הצרה היותר גדולה שלא תוכל להתגלות בתוך קדשה והוד מלכותה, גם אז 'אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם', ואותו ה'אנוכי ה' אלוק' הוא אנכי הסתר אסתיר פני מכם ביום ההוא וחסדו ואמיתו תמיד עמו, לעולם, ומעולם ועד עולם אתה אל'. אכן אל מסתתר אלקי עולם מושיע, כן גם מאמר הכתוב 'אתם בני יעקב לא כליתם' שעם כל ירידתם ונפילתם הם ראויים לשם קדשם בני יעקב, 'זרע ישראל עבדו, בני יעקב בחיריו'. ממש כמו השכינה שעם כל צמצומה והעלמת אורה לא פועל זה שום שינוי חלילה בעצמותה, אני ה' לא שיניתי, כן גם בני ישראל עם כל צמצומם והעלמת אור קדשם הנם תמיד בצביון קדשם וטוהרם כמאז ומעולם, 'ואתם בני יעקב לא כליתם'".

הרב חרל"פ ידע שעם כל רוממות הדברים הם קשים ביותר לעיכול בדור אשר ראה שמד שכמוהו אולי לא ראתה האנושות מיום ברוא ה' שמים וארץ, ועל כן הוסיף הרב דברים בחתימת הספר. "ואלו הם התנחומים, מפיו של הקדוש ברוך הוא האומר לנו הירגעו בני ואל תהרהרו אחרי מידותי. דעו כי באחרית הימים אחרי כל הזיקוקין והצירופים במחשכי אורך הגלות הנכם זכים כעומר נקי. נחמו נחמו עמי יאמר אלוק' דברו על לב ירושלים וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עוונה כי לקחה מיד ה' כפלים ככל חטאותיה, אלא כי הנכם כולכם עתה במעלת נדב ואביהוא שבקרבתם לפני ה' וימותו. וכאשר דברתי אז בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, ואמר לו משה לאהרן

אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש בבית, במיודעיו של מקום והייתי סבור בי או בך עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך, כן הנכם עתה כולכם במדרגה זו, וכל זה בעולם הזה אבל בעולם הבא אתגלה לכל ישראל ותהיו כולכם רואים אותי וחיים לעולם. זאת היא באמת נחמתנו האמיתית בהיותנו יודעים על מה הוצאנו להיסקל ולהרג על כי כלתה נפשנו לראות את מלכנו כי בנה ד' ציון ונראה בכבודו, והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לד' בהר הקדש בירושלים. כי אני ה' אלו' מחזיק ימינך האומר לך אל תירא אני עזרתיך, אל תראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיך נאום ה' וגואלך קדוש ישראל". צריך לומר ביושר, שמול עצמתם של האירועים של ימות השואה לא רבים מחכמי ישראל דיברו וכתבו באותם הימים על המשך הדרך, וקיומה של האמונה, מול אירועים החורגים חריגה מוחלטת מכל סדרי עולם אפשריים. לאור הדברים האלה יש לשפוט ולהבין את הדברים שנכתבו על ידי הרב חרל"פ סמוך כל כך לימי השואה כאשר אי אפשר היה להתבונן באירועים אלה ממרחק של זמן.

צריך לומר שהרב חרל"פ ביקש בכל הזדמנות לדבר ולהחדיר ללב השומעים את הסגולה הנאצלת של עם ישראל, מכח זכותו להיות העם עליו מעיד הקדוש ברוך הוא שעם זו יצרתי לי, תהילתי יספרו. שומעי דרשותיו במיוחד בשבתות המיוחדות, "שבת הגדול" ו"שבת תשובה" מספרים על הלהט שבו נאמרו הדברים, במיוחד חלק האגדה של הדרשות שבו נאמרו דברים נשגבים אודות גילוי שכינה שביציאת מצרים בהם נתגלה כבוד ה' ועוזו (בשבת הגדול), וערך התשובה המיוחדת לעם ישראל שכל חטא פוגם בכל מציאותה של הבריאה, ופוגע לא רק בפרט אלא גם בסגולתה ומעלתה של כנסת ישראל כולה.

בתוך הנקודות המחשבתיות המרכזיות צריך לציין אצל הרב את מעלת ארץ ישראל. וכך כתב בספר מי מרום- מעייני הישועה: "בכל תקופה ותקופה ישנה נקודה מיוחדת שדרך הנקודה ההיא מאיר כל הטוב ומתוכה מתנוצצים כל קיומי התורה והמצוות שבתקופה ההיא, שיודעים הם שאם יעכבו בעד הפרחתה של הנקודה ההיא ימנו בזה כל השפעת האורה והקדושה שבאה דרך הצינור הזה, בעקיבתא דמשיחא הנקודה העיקרית היא ארץ ישראל, וממנה נובע הכל ומבלעדי ההיאחזות בה אין שום השפעה של קדושה בעולם, ואין פלא אם כל העמים רוצים לעכב בעד ביאתם שלישראל בארץ הקדש והתקשרותם בה, וכל כובד התנגדותם שלהם היא בעיקר על הנקודה הזאת". שעה שכתב מילים אחדות להוצאת ספרו של מורו הגדול הרב שפירא כתב: "ואת שם הספר קראתי "ציץ הקדש כי כשמו כן הוא רבנו המחבר ז"ל הורתו ולידתו בקדושה באויר הזך והטהור של ארץ ישראל ולא טעם טעם אויר ארץ העמים ויהי הלוך וגדול עד שנתעטר בקדושת עטרת תפארת ציון וירושלים ציץ ונזר הקדש". כדאי אולי להעיר שהרב חרל"פ עצמו הורתו ולידתו בקדושת ארץ ישראל ואף הוא מעולם לא נטמא בטומאת ארץ העמים.

לשם מיוחד זכו האירועים בימי חג ומועד בביתו של הרב חרל"פ. תלמידיו הרבים זוכרים את השמחה הרבה שהיתה שרויה בסוכתו בימי חג הסוכות בעיקר בלילות שבו היה נהוג אמירת שירי המעלות וכן את מעמד עזיבת הסוכה בערב שמיני עצרת שעה שהרב היה מתפלל, שלשנה הבאה נזכה לישב בסוכת עורו של לוויתן. באופן מיוחד מוזכרת בכל מקום מסיבת שירת הים בביתו של הרב חרל"פ בליל שביעי של חג הפסח. אז היה מתאסף קהל גדול על יד ביתו של הרב. ביתו של הרב היה מתמלא בצפיפות גדולה לקראת חצות. מנגינה מיוחדת הייתה מלווה את אמירת פסוקי שירת הים, זו המנגינה המוזכרת כמנגינתו של הרב חרל"פ לשירת הים. הרב היה מלווה את המסיבה הגדולה הזו בשיחה על ערך השעה שבה ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי במחזה. אין ספק שאנשי ירושלים הוותיקים ראו בדמותו של הרב יעקב משה חרל"פ דמות רבנית ייחודית במעלתה ממשיך דרכם של גדולי רבני ירושלים הגאון המהרי"ל דיסקין, הזית רענן, הגאון ר' שמואל סלנט, ורבו הגדול ר' יהשע צבי מיכל שפירא בעל "ציץ הקדש".

הרב יעקב משה חרל"פ נפטר לבית עולמו ביום ז' בכסלו תשי"ב, בהיותו בן ששים ותשע שנים. על מצבתו כתוב "שר התורה, בנגלה ובנסתר הנודע בחסידות ופרישתו הנפלאה, לא מש מאהלה של תורה יותר משישים שנה, זקן יושב בישיבה והעמיד תלמידים הרבה". הרב חרל"פ הוא מגדולי יוצריה וממתווי דרכה של הציונות הדתית בארץ ישראל.

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

*הרב אהרן כ"ץ. ראש כולל הלכה במכון גבוה לתורה אונ' בר אילן. רב קהילת "דובב עוז" רמת גן.

סיפור לשבת

הגביר מז'רבין

{סיפור המעשה המובא להלן הוא מבית גנזיו של הרב יחיאל יהושע רבינוביץ', בעל "תפארת ישראל" אנטוורפען, ונתונה לו תודתנו. שאול שיף}

אחד המועדים שבהם הרבו החסידים להגיע לחצרו של רבי מרדכי מצ'רנוביל, היה חנכה. אלפים נהרו אז מכל קצות הארץ, כדי לזכות לחזות בפניו הטהורות בעת הדלקת נרות החנכה.

שנה אחת, בערב ליל נר ראשון של חנכה, נודע מפי המשמש

בקודש כי הלילה לא ידליק הרבי את הנרות בחנכייתו המסורתית, שאותה ירש מאביו הקדוש, רבי נחום, ושבה נהג להדליק נרות בכל השנים. "הרבי הורה לי להוציא מבית-הגנזים חנכית-כסף,

המשך בעמוד הבא...

מהדרת ביותר, מרהיבה ביופיה, שאינני יודע מנין באה, ולהכינה לקראת ההדלקה בערב", סיפר המשמש בקודש.

ואמנם, עם שקיעת החמה, נכנס הצדיק רבי מרדכי לבית-המדרש הגדול כדי לקים את המצוה. המוני החסידים כבר המתינו ברטט, עומדים סדורים במעגלים צפופים ועיניהם ממקדות בכל תנועה של הרבי.

במקום הקבוע להדלקה ניצבה הפעם מנורה אחרת. ביופיה ובהדרה הלמה בהחלט את תאורו של "המשמש". הרבי בירך והדליק. אחר-כך נתן מבט ארוך וממושך בשלהבת הקטנה של הנר היחיד. באותה שעה נראה היה הרבי כמי שנשא אל מקומות אחרים ורחוקים.

כחלוף שעה קלה התנער הרבי, כאלו שב אל קרקע המציאות. הוא אף לא הרים את עיניו כדי לקלוט את מבטיהם השואלים והמיחלים של החסידים. מעצמו החל לספֵּר:

באחד ממסעותי לפני שנים רבות, ביקרתי בעירה ז'רבין. קהל גדול של חסידים קבלני בחום ובאהבה, והוזמנתי להתארח בביתו של הגביר, ר' מאיר זכרונו-לברכה, שעוד נמנה עם חסידי אבי הקדוש. הוא היה חסיד בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו. חיבתו לתורה ולהדור מצוה לא ידעה גבול.

לקראת סוף בקורי בז'רבין, הזמינני ר' מאיר לחדרי אוצרותיו, כדי להראות לי את עושרו הרב. באחת הפינות ניצבה חנוכית-כסף יפה ומהדרת, שכמותה לא ראיתי מעודי. ר' מאיר ספר לי כי רכשה לא מכבר במחיר רב וכי בכוונתו להדליק בה את הנרות בחנוכה הקרוב. נטלתי את החנוכיה ובחנתי אותה היטב.

"התסכים להעניק לי חנוכיה נהדרת זו?", שאלתי לפתע את ר' מאיר. דממה השתררה בחדר. ר' מאיר נאלם דום. הוא הרהר רגע ומיד הסכים. "בשביל הרבי אתן כל הון", אמר.

כששבתי מאותו מסע לצ'רנוביל, הוריתי לבני-הבית לגנוז את החנוכיה. גם כשהגיע חנוכה באותה שנה לא השתמשתי בה אלא בחנוכיתי הרגילה, שאותה ירשתי מאבי הקדוש. הצעד הזה אמנם הפתיע את בני-הבית, שלא הבינו לשם-מה הבאתיה. כעבור זמן נשכחה מהם מציאותה של החנוכיה.

השנה החלטתי לשנות ממנהגי ולהעלות בה את נרות החנוכה. ומעשה שהיה כך היה:

לפני ימים אחדים הסתלק לעולמו ר' מאיר, הגביר מז'רבין. כשהגיע לבית-דין של מעלה, היה ברור לכולם כי מקומו בגן-עדן. אלפי מלאכים מליצי טוב התיצבו בזה אחר זה לפני בית-הדין והציגו את מעשיו הטובים, את אהבת התורה ואת ההדור במצוות שלו.

ר' מאיר כבר עמד לפנות לעבר שערי גן-עדן כשפתאום הופיע במקום מלאך נטול עינים. "אני מערער!", הכריז בקול רם ועורר תמהון רב במרומים. המלאך חסר העינים קבל את רשות הדבור והוא סיפר.

הוא סיפר את ספורה של חנוכית-הכסף היפהפיה שנרכשה על-ידי הגביר בממון רב. "הכל טוב ויפה", אמר המלאך בלהט, "אולם מה שאינכם יודעים הוא, כי חנוכיה זו נרכשה מאחד מתושבי ז'רבין שירד מנכסיו והגיע לפת לחם. יהודי מסכן זה ירש את החנוכיה מאביו, שירשה גם כן מאביו. שלשה-עשר דורות עברה החנוכיה בירושה מאב לבנו והיא הייתה יקרה מכל ללבו של העני המסכן.

"הגביר ר' מאיר ידע היטב את גלגוליה של החנוכיה ואת ערכה בעיני בעליה הראשונים. בעצמו נסה לשכנעו כמה פעמים למכרה לו, ולמרות הסכום העצום שהציע לו סירב האיש להיפרד ממנה. רק כאשר לא יכול היה עוד לעמוד מול שוועת אשתו וילדיו הרעבים, נאלץ למכרה. ר' מאיר ידע אפוא את מצוקתו של האיש וניצל אותה רק כדי שיוכל להשביע את תאותו להדור במצוותו!"...

טענתו של המלאך חסר העינים גרמה לבית-הדין לפתוח בדיון מחדש. לבסוף הוחלט כי חלקו של הגביר בגן-העדן לא יקופח. אך כדי לכפר על עגמת-הנפש שנגרמה בעקיפין לעני מז'רבין, הוחלט כי את הדרך לגן-עדן יעשה הגביר בלווית אותו מלאך עיור. מאז משוטט ר' מאיר הגביר בחברת המלאך העיור בעולמות העליונים ומחפש אחרי גן-עדן...

הצדיק רבי מרדכי מצ'רנוביל סיים את ספורו: "כשבקרתי לפני שנים בביתו של הגביר ראיתי את הצרה שעתידה לעולל לו חנוכיה זו, שאותה הציג לפני בגאוה. לפיכך לקחתיה עמי, כדי שבבוא היום אוכל להושיט לו את הסיוע הדרוש. לכן החלטתי להדליק בה השנה את נרות החנוכה, כדי לתקן את הפגם שפגם בה וכדי להחזיר למלאך שנברא עקב רכישתה את מאור עיניו.

עיני הכל רותקו אל הלהבה הקטנה והבודדת שריצדה במנורת-הכסף היפה. להבה קטנה שהאירה בעולמות העליונים.

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

אני מארח הפעם בפינתי לתגובה חריפה את רב מרכז תל-אביב ושליח חב"ד לתל-אביב רבתי, הרב יוסף גרליצקי שליט"א ששלח למערכת את המכתב דלהלן:

יציאתה של דינה

"מתפלא אני עליך (הכוונה אל שאול שיף) שהדפסת ופרסמת מאמר בעיתונך 'יציאתה של דינה', שהופך את לאה אמנו לחוכא ואיטלולא, ומציג את לאה אמנו באור שלילי (בלשון המעטה). ובלשון כותב המאמר ש'לאה הרשתה לעצמה להתנהג בצורה שהצנעה יפה לה'. (אולי כותב המאמר היה צריך לקחת מניין ולבקש סליחה במערת המכפלה מלאה אמנו).

מכיוון שנמצאים בשבוע של חג הגאולה י"ט בכסלו, ר"ה לחסידות, יום שאור וחיות נפשנו ניתן לנו, הנני להעיר ולהאיר, שמי שלומד 'קצת' חסידות של אדמו"ר הזקן ונשיאי חב"ד שלאחריו ובפרט של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לא היה מגיע לכתוב ולפרש על לאה אמנו כ"כ בחומריות ובגסות. כי כידוע לימוד חסידות מרומם את האדם ומעדן את הנפש שיסתכל על התורה בעיניים אחרות לגמרי, ולא בעיניים מגושמות.

ואכתוב כמה נקודות קצרות: בפסוק "וישמע אלוקים אל לאה" מפרש רש"י: שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים. ובפסוק שלפניו "ותצא לאה לקראתו ותאמר...בלילה **הוא**" מפרש רש"י: הקב"ה סייעו שיצא משם ישששכר (היינו ש"הוא" זה הקב"ה).

שכידוע עניינו של שבט ישששכר הוא לימוד התורה כמ"ש "שמח זבולן בצאתך וישששכר באהליך" (דברים ל"ג, י"ח) ופרש"י: הצלח בישיבת אהליך לתורה שנאמר ומבני ישששכר... ראשי סנהדרין. וכן בברכת יעקב "ויט שכמו לסבול" מפרש רש"י: עול תורה. "למס עובד" מפרש רש"י: לפסוק להם הוראות של תורה... מאתיים ראשי סנהדרין העמיד וכל אחיהם על פיהם... וכל זה נגרם ע"י "ותצא לאה לקראתו".

ובליקוטי שיחות חלק ל' (וישלח ג') מסביר הרבי זי"ע באריכות, בצורה נפלאה בפשוטו של מקרא גם ע"ד יציאת דינה בת לאה. שרש"י לומד ומסביר וכן חמש למקרא, שיעקב אבינו נענש על זה שמנעה מאחיו (עשו הרשע כי היתה מחזירה אותו בתשובה, ולכן נפלה ביד שכם. כי עניינן של לאה ודינה (בניגוד לרחל אמנו) זהו לעשות בעלי תשובה. ע"ד שרה אמנו שמגיירת את הנשים. וראה גם בזהר פרשת ויצא על הפסוק "ותצא לאה לקראתו". רוח הקודש אומרת "מושיבי עקרת הבית" זאת רחל, "אם הבנים שמחה", זאת לאה.

לסיום נצטט את סוף השיחה מליקוטי שיחות הנ"ל:

ומכאן הוראה לנשי ישראל:

אעפ"י ש"כל כבודה בת מלך פנימה" ונשים נקראות 'עקרת הבית' לפי שעיקר תפקידן הוא לבנות בית בישראל שבשביל זה הן צריכות להישמר ב'פנים', 'פנימה' דווקא - הרי אותן הנשים שחוננו בתכונות מיוחדות שביכולתן להשפיע גם בחוץ, עליהן לנצל תכונה זו באופן הצניעות, **לשם שמים**, לקרב את הלבבות לעבודת ה' ולהחזיר בנות ישראל 'הנמצאות בחוץ' - למוטב".

תשובת הרב יעקב פילבר שליט"א:

לידידי ר' שאול שלום!

בקשת ממני להגיב, האמת שהתלבטתי, בעיקר בגלל הסגנון. הרב גרליצקי טעה בכתובת, הוא לא היה צריך לגעור בך על אשר הדפסת ופרסמת את המאמר "יציאתה של דינה". וכן לא לשלוח אותי עם מנין אנשים למערת המכפלה לבקש סליחה. במאמר הזה לא כתבתי שום דבר מעצמי - אם לבא בטענות הוא היה צריך לבא בטענות לחז"ל על אשר כתבו ופרסמו "על לאה אמנו בחומריות וגסות", וחז"ל הם ב**ירושלמי** סנהדרין פ"ב ה"ו, "ב**בראשית רבה**" פרשה פ (ותצא לאה - יצאה מקושטת כזונה) במדרש **תנחומא**, ב**מדרש הגדול** ובמדרש "**ילקוט שמעוני**" כולם בפרשת וישלח שם. (מקורות נוספים עיין ב"**תורה שלימה**" לרב כשר - בראשית לד א (ב). בכל המקורות הללו יש ביקורת של חז"ל על לאה ודינה על התנהגותן. איני יודע מי צריך לבקש סליחה, מי שמפרסם את דברי חז"ל ככתבם ולשונם מבלי לשנות בהם אפילו אות אחת או מי שדורש בשם החסידות לצנזר ולהסתיר את אשר כתבו חז"ל.

מעבר לביקורת הקלה ("לפי שכתוב: 'ותצא לאה לקראתו' **בדבר הקל**" - מדרש הגדול) שיש לחז"ל על לאה, אל לנו לשכוח שלאה נתנה לעם ישראל את הדברים החשובים ביותר של עם ישראל: את **התורה** - שבט יהודה (את יהודה שלח להורות) שבט לוי (יורו משפטיך לישראל ואת משה רבנו) ואת שבט ישששכר (וישששכר באהלך). את **הכהונה** (אהרן הכהן משבט לוי) ואת **המלכות** (דוד משבט יהודה) ואת **המשיח** משבט יהודה. אין ספק שרק אשה גדולה מסוגלת להעניק לעם ישראל את הטובות הללו, ועם זאת ידעו חז"ל להראות שאין אדם מושלם כדי לחנך אותנו.

הערה: הגיעו למערכת עוד תגובות העוסקות בויכוח בין הרב פילבר לבין הרב לאו והן יפורסמו ככל הנראה אי"ה בשבוע הבא.

שו"ת קיץ
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

עזריה קורניק שואל: לפני שנה קיבלתי משכני, סמוך לחג החנוכה, שני בקבוקי שמן להדלקה. הוא נתן לי במתנה ולא הייתה לי שום סיבה לחשוש בדבר כשרות השמן הזה. לפני חודשיים התברר לי כי הוא וחבריו גנבו מאות בקבוקי שמן להדלקה מאחד היבואנים. האם יצאתי ידי חובה? האם יש דרך לתקן את המעוות? ומה היה קורה אילו הייתי מגלה בעיצומו של החג כי מדובר בשמן שאינו כשר מהבחינה המוסרית, כיצד היה עליי לנהוג? תודה.

תשובה: הדבר תלוי. אם הבעלים המקוריים של השמן התייאשו, אזי ודאי שיצאת ידי חובה שהרי אין זה שמן גזול, אך אם הבעלים לא התייאשו, הרי הדבר תלוי במחלוקת בין השולחן ערוך לבין הרמ"א[א] האם יוצאים ידי חובה במצווה דרבנן כאשר היא מתקיימת על ידי עבירה[ב].

ולכן, אם במהלך ימי החנוכה מתברר שהשמן גזול, ודאי שיש לחפש שמן אחר שיוכל להדליק בו ויוכל גם כן לברך עליו ללא שום ספק[ג].

עוד יש להוסיף כי לפי דברי הזוהר הקדוש,[ד] יש עניין שיוציא אדם מממונו כדי לקנות את החפצים עבור מצוות עשה (כגון מצה לולב וכדומה) שעל ידי כך שורה רוח הקדושה על חפץ המצווה, מה שלא קורה כאשר מקבלים את החפץ במתנה.

א - סימן תרמ"ט סעיף ה'.
ב - עיין משנה ברורה בסימן תרע"ג ס"ק ב' שמציין ל'שואל ומשיב' שמסתפק בזה.
ג - לעניין הברכה עיין במשנה ברורה סימן תרמ"ט ס"ק ו'.
ד - פרשת תרומה קכ"ח ע"א.

שביבים
/ שאול שיף

בימים ההם בזמן הזה

כאשר מספרים את סיפורו של חנוכה, מתחילים בדרך-כלל בשלב הגזירות האכזריות של אנטיוכוס ורדיפת-הדת שנוהלה בהשראתו. אך הסיפור האמיתי מתחיל הרבה קודם, עם עלייתה של יוון ופריחת התרבות ההלניסטית. תרבות זו הייתה פתוחה לכול; לא הבדילה בין עמים ושבטים. מי שאימץ אותה ודיבר בשפתה - נתקבל כחלק טבעי ממנה. וצריך לזכור, שאימוץ התרבות היוונית היה, למעשה, כרטיס-הכניסה לעולם הרחב.

כאן מתחיל המבחן היהודי העתיק והאקטואלי גם יחד: כיצד לשמור על הייחוד היהודי מתוך השתלבות בחיי החברה והמסחר של העולם הגדול. איך מצליחים לדבוק בחוקי התורה והמצוות ובמסורת עם-ישראל, בסביבה שבה שולטים 'ערכים' אחרים ומושגים שונים. באיזו מידה יכול יהודי להיות אדם מודרני, המעורה בנעשה בעולם הרחב, ובה-בשעה להישאר יהודי נאמן לדתו ולמורשת אבותיו.

אלה שאלות שלצערנו יהודים רבים בימינו, בעיקר מי שבאים בקשרי עסקים וחברה עם העולם הרחב, מתלבטים בהן: האם להשתתף בסעודה חגיגית שאולי איננה על טהרת הכשרות? האם לסגור ביום השבת ביתן-תצוגה בתערוכה יוקרתית? האם להופיע חבוש כיפה ולמשוך תשומת-לב 'מיותרת'? האם להפסיק פגישה חשובה לצורך תפילת מנחה וערבית?

מצד אחד: "אי-אפשר להתעלם מהעולם הגדול. אנחנו חיים בעולם מודרני". ומצד שני: "הקדמה והמודרניזציה אינן יכולות לבוא על-חשבון הזהות היהודית". מצד אחד: "אם לא נתקדם ונשתלב במרחב, סופנו להישאר מבודדים ממשפחת העמים". ומצד שני: "העם היהודי הוא 'עם לבדד ישכון', והוא מתקיים דווקא כשהוא שומר על ייחודו ואינו נטמע בין העמים".

בתנאים כאלה נמצאים יהודים שמחליטים לוותר על חלקים מן היהדות למען ההשתלבות במשפחת העמים, ומולם עומדים אחרים שמתעקשים לשמור על אמונתם ודתם ולא לאמץ את התרבויות הזרות.

לפני אלפיים ומאתיים שנה זה היה הוויכוח בין המתייוונים לאותם יהודים שנשארו נאמנים לתורת-אבותיהם. בימינו מתנהל אותו ויכוח ממש, על-ידי אנשים אחרים, הנושאים כינויים ותארים אחרים. כדאי לתת את הדעת לעוד דבר מעניין בהקבלה בין הימים הללו לימים ההם: רובו של העם נשאר נאמן בעיקרו ליהדות ולמסורת האבות. היו ויש הבדלים במידת הדתיות והדבקות בתורה ובמצוותיה, אבל הקשר השורשי והפנימי אל היהדות נשמר ולא אבד. ההתייוונות אז וההתבוללות היום הקיפו בעיקר שכבה מסויימת, אותה שכבה שעמדה בקשרי מסחר ותרבות עם עמי הסביבה; אבל רוב העם נשאר נאמן לדתו, והדבר הזה בא לידי ביטוי בשעת המבחן.

כשאנו מדליקים את נרות החנוכה, אנו מבטאים בזה את ניצחונם של החשמונאים ואת צדקתם של היהודים שבזו לתרבויות הזרות ודבקו באמונת אבותיהם. המתייוונים טענו שאם היהודים לא יאמצו את התרבות היוונית, לא יהיה להם סיכוי לשרוד בעולם המודרני של אותם ימים. אך עינינו רואות מי שרד ומי אבד ונעלם.

לולא היו היהודים מתעקשים לשמור על דתם וייחודם, אולי לא היה אנטיוכוס צריך לגזור גזירות בניסיון לדכא את הדת, אבל אז לא היו לנו לא חנוכה ולא הנרות המאירים, לא הלביבות ולא הסביבונים ומעות-החנוכה. ואף אנו עצמנו לא היינו קיימים עוד כאומה - היינו אובדים ונעלמים כשם שנעלמו כל עמי האזור. זה, בעצם, כל סיפור נס חנוכה.

בטוחים אנו שאור היהדות ונרות האמונה ינצחו גם בסיבוב הזה, אלא שהפעם תסתיים המערכה בהחזרת מלכות בית-דוד ובהדלקת הנרות בחצרות בית-המקדש השלישי, בקרוב ממש. [צעירי חב"ד

"נר איש וביתו"

בדברי קודשו בנר שני חנוכה תשל"ג, הפליא האדמו"ר מקלויזנבורג-צאנז זצוק"ל באומרו, לאחר שהביא את דברי האר"י הקדוש לעניין הדלקת הנרות בערב שבת קודש, כי על האיש להכין את הנרות להדלקת הנר של אשתו: "ואפשר לומר, דהוא הדין בהדלקת נר חנוכה, שאז האשה תכין לבעלה את הנרות להדלקה". מסביר הרב יצחק שלמה וורטהיימר ב"צאנז": בזה מבאר רבינו זי"ע שם מה שאמרו חז"ל, כי "מצות חנוכה נר איש וביתו", דהיינו שהאיש וביתו שניהם מתעסקים בנר חנוכה, היא בהכנת הנרות והוא בהדלקה, כך שהמצוה נעשית על ידי שניהם, והכל מצוה אחת.

כותב הרב וורטהיימר: מקור נוסף לדברים אלו מצאנו בספר "מועד לכל חי" להגה"ק רבי חיים פלאג'י זי"ע שכתב: "ולפי מה שאמרו חז"ל דהרגיל בנר חנוכה הויין ליה בנים תלמידי חכמים, כמו שאמרו במסכת שבת (דף כ"ג ע"ב), דהוא כמו סגולת נר שבת, כאשר יעויין שם, אם כן לאשה שייכא טפי סגולה זו ותהא זריזה לתקן הפתילות וליתן השמן... ומה גם דהנס היה על ידי אשה, יהודית כנודע, כמו שכתב בכנסת הגדולה..."

בזכות ברכתו של משה

רש"י בפירושו על הפסוק "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה, מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומון (דברים ל"ג, י"א) מפרש על פי מדרש לכו נרננה ומדרש חנוכה, "ברך ה' חילו": ראה שעתידים חשמונאי ובניו להלחם עם עובדי כוכבים, התפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות. לכך אמר: "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה".

מעלת "זאת חנוכה"

בספר "נר ישראל" מובא בשם הרבי מרוז'ין זי"ע שאמר: "מה שצדיקים יכולים לפעול מהשם יתברך בראש השנה ויום הכיפורים, יכול כל יהודי לפעול בזאת חנוכה".

נס פח השמן קדם לחנוכה

האדמו"ר הרא"ם מגור זצ"ל בעל "אמרי אמת", אמר על הא שמצאו פך שמן חתום בחותמו של כהן גדול (שבת כ"א, ע"ב) דלכאורה קשה מדוע הטמינו בכלל פך שמן? ותירץ, מפני שפעם קרה שמילאו שמן למנורה בפך, ושמו לב שנכנס לפך זה פי שמונה ממה שהפך הכיל, והבינו שהפלא הזה נעשה למען העתיד. ולכן, הכהן הגדול חתם את הפך והטמינו, ובימי החשמונאים מצאוה. ומעין זה מצינו באלישע, שהחזיקו הכלים המעטים כמות גדולה של שמן.

מקור השם "חנוכיה"?

בספר קיצור שו"ע המקוצר לבני תימן מאת הרב יצחק רצאבי נר"ו כתב שיש להימנע מלומר חנוכיה, לפי שהיא מילה שנתחדשה מפורקי עול מייסדי השפה העברית החדשה. ולכן צריך לומר "מנורה".

ודבריו תמוהים. שכן, ביטוי זה מופיע בספר שדה הארץ לגאון ירושלים רבי אברהם מיוחס ז"ל שנדפס בליוורנו שנת תקמ"ז. שם בסי' ל"ח כתב: ראובן היה לו פמוט של נחושת שקורין אותו "חנוקיאה", ושם מדבר על החנוכיה שלנו, ולכבדות המבטא שהיה בימים ההם לכך כתבוהו "חנוקיאה", וברור שהעניין נשתנה בימינו לבטא את המלה ביתר קלות. אך שם זה יסודו לפני מאות שנים.

הערה זו שלחתי אל הרב רצאבי לפני 15 שנה ולא ברור לי מדוע לא שינה אח"כ את הכתוב בספרו.

❊

זכורני ששמעתי מפה קדשו של הרה"ק אברהם יצחק קאהן זצ"ל, שהקשה על הנוסח ב"על הנסים": "לְךָ עָשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶךָ. וּלְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפֻרְקָן כְּהַיּוֹם הַזֶּה", שהסדר היה ראוי להיות ההיפך: לעמך ישראל עשית תשועה גדולה ולך עשית שם גדול, שהרי שמו יתברך מתקדש אחר הנס ולא לפניו?

ואמר שמכאן רואים שבכדי לזכות לישועות צריך לעשות מאמץ לקדש שם שמים. והדברים נפלאים.

❊

אזכרה ימים מקדם בהיותי מסתופף בצילא דמהימנותא אצל מו"ר המקובל האלוקי כמה"ר ששון עבדול עזיז מזרחי זיע"א, מח"ס הנפלא "באתי לגני", היה עומד עם דמדומי חמה ומכוין בהדלקת נרות חנוכה מחצית השעה, ופניו כלהבי אש, מראה זהלא ימחה מלבי כל ימי חיי, ותיכף אח"כ היה מתיישב ללימוד ארוך.

מאוצרו של הרב יעקב ב. חרר

למה קבעו המצוה אצל הפתח?

השפת אמת (לחנוכה תרל"ח) מבאר הטעם למה קבעו המצוה להניח המנורה אצל הפתח. וכתב שהוא לרמוז כי ימי החנוכה הם פתח והתחלה לגאולה שלימה שתהיה במהרה בימינו, והכלל כי לעולם אין השי"ת מניח את בני ישראל בלי נקודה טמונה שלא יהיה נפילה שלימה ח"ו... ועל פתח זה אמרו חז"ל 'פתחו לי פתח כחודו של מחט' הוא פתח ושער קטן שיש לעולם אף בתוך כל ההסתרות שבעולם, ובהתחזקות בני ישראל בזאת השער הקטן, יפתח להם פתחו של היכל ואולם במהרה בימינו.

ומספר האדמו"ר מפוריסוב, המקובל רבי עקיבא רבינוביץ' שליט"א: "הרה"ק מבלאז'וב זי"ע, שהיה בשואה, כשהגיעו ימי החנוכה, השיג מעט שמן והכין לו פמוטים מחתיכות תפוחי אדמה, ובהן הדליק את נרות החנוכה. נודע שם במחנה שהרה"ק מבלאז'וב זי"ע עומד להדליק נרות חנוכה, הגיעו בשקט ובדממה מאות יהודים לשמוע את ברכות ההדלקה שלו. בתוך הקהל הרב עמד גם חילוני אחד. לאחר ההדלקה ניגש אותו אדם אל הצדיק ואמר לו: רבי, ברצוני לשאול אותך משהו. שמעתי אותך מברך ברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" בהתלהבות רבה, ואולם הינך יודע היטב את המצב הנורא בו אנחנו נמצאים, כשמציקים לנו כל כך ומעבירים אותנו יסורים כה איומים. כיצד יכול אתה לברך "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה"? מה פשר הדבר?

נענה הצדיק ואמר לו: ראה נא, אנו נמצאים באמת במצב איום ונורא, ועם כל זה הגיעו מאות יהודים לראות ולשמוע את הדלקת נרות החנוכה. האין זה ראוי לברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה"? שבמצב כזה נורא מגיעים מאות יהודים לשמוע ברכה? כששמע האיש את התשובה עבר בו מין זרם כזרם החשמל, וסופו ששב בתשובה ונעשה יהודי ירא שמים, ואמר שלא יוכל לשכוח את המלים הללו ששמע מפי הצדיק לכל ימי חייו".

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ובריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il